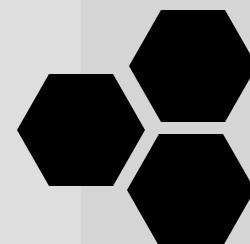
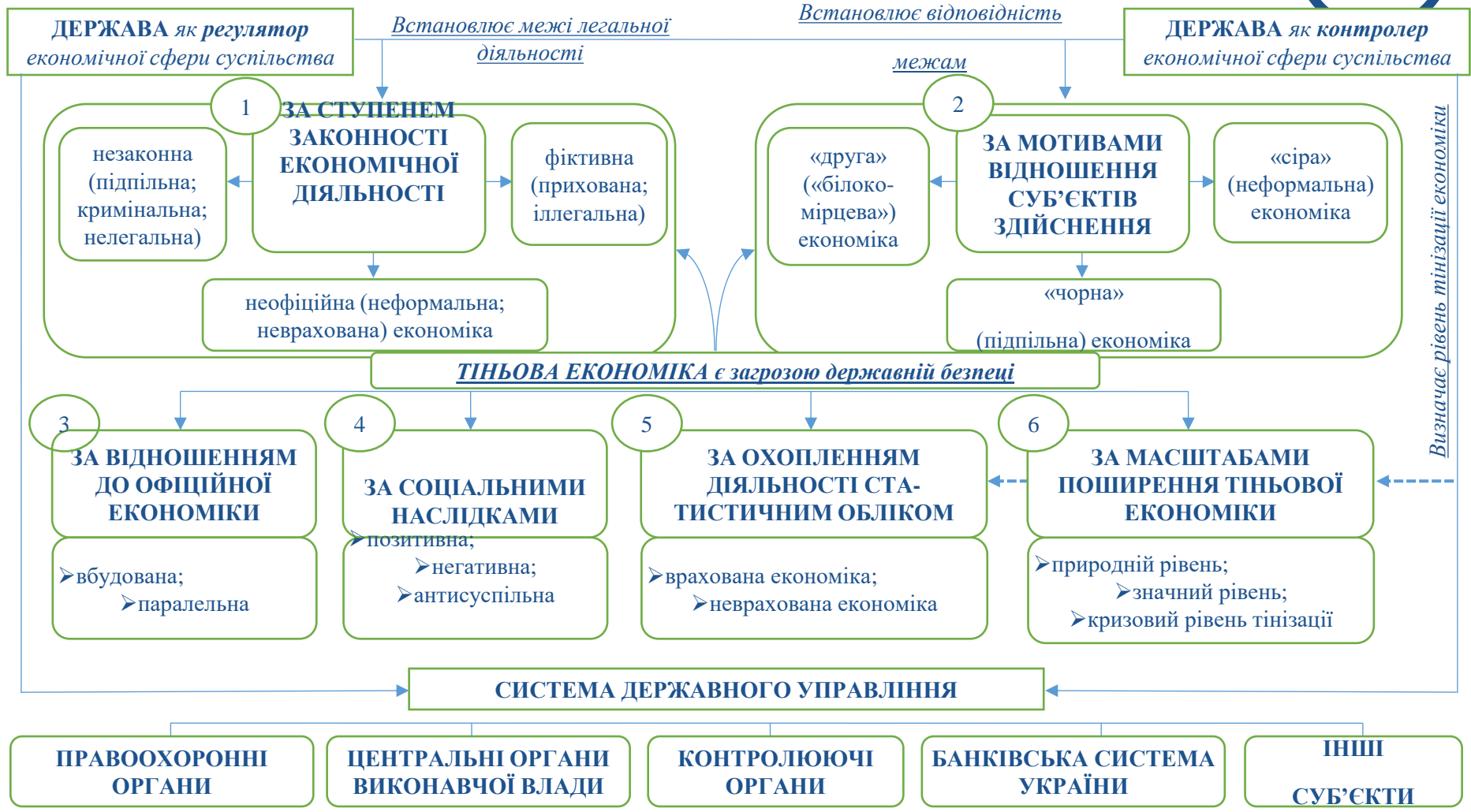
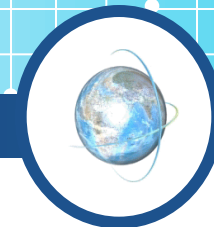

ВИДИ, ФОРМИ ТА ПРОЯВИ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

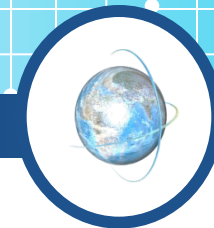
Класифікаційна модель тіньової економіки для цілей державного управління державною безпекою

Проведення аналізу класифікації тіньової економіки та її складових розпочнемо з огляду Система національних рахунків (СНР) (англ. The System of National Accounts), як базової системи показників опису найважливіших процесів і явищ економіки, яка є міжнародною й затверджується статистичною комісією [ООН](#).

Варто відзначити, що до 1993 року Система національних рахунків не включала тіньову економіку у межі виробництва. Це обумовлено тим, що до 1970 х років масштаби тіньової економіки в країнах, що відігравали визначальну роль у формуванні міжнародних стандартів статистики були відносно невеликими та не могли здійснити суттєвого впливу на визначення розміру економічного зростання.

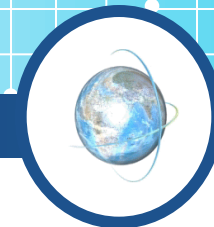

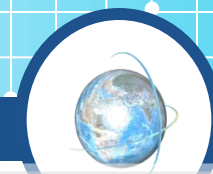
В 1993 році були прийнята нова версія Системи національних рахунків, яка передбачила віднесення тіньової економіки до меж виробництва. Згідно з даним документом, до тіньової економіки відноситься:

- «прихована» – дозволена законом, але не показується;
- «неформальна» – діяльність підприємств, що функціонують на законних підставах, що належать домогосподарствам і забезпечують діяльність цих господарств та «нелегальна» – незаконне виробництво і збут послуг.

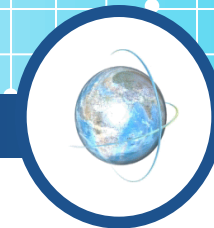

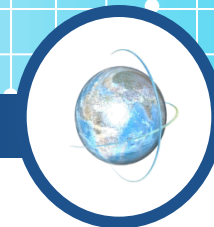
Останньою версією Системи національних рахунків 2008 (СНР 2008), яка прийнята Європейською комісією, МВФ, ОЕСР, ООН, Світовим банком були удосконалені підходи до обліку економічної діяльності, яка не спостерігається, та визначена методика її розрахунку. Даним документом передбачено два підходи до вимірювання тіньової економіки, які орієнтовані на всеосяжне і повне охоплення двох компонентів: економіки, що не спостерігається, та неформального сектору. Якщо подивитися на рис., можна відзначити, що економіка, що не спостерігається, і неформальний сектор перетинаються, проте жоден з них не є повністю частиною іншого.

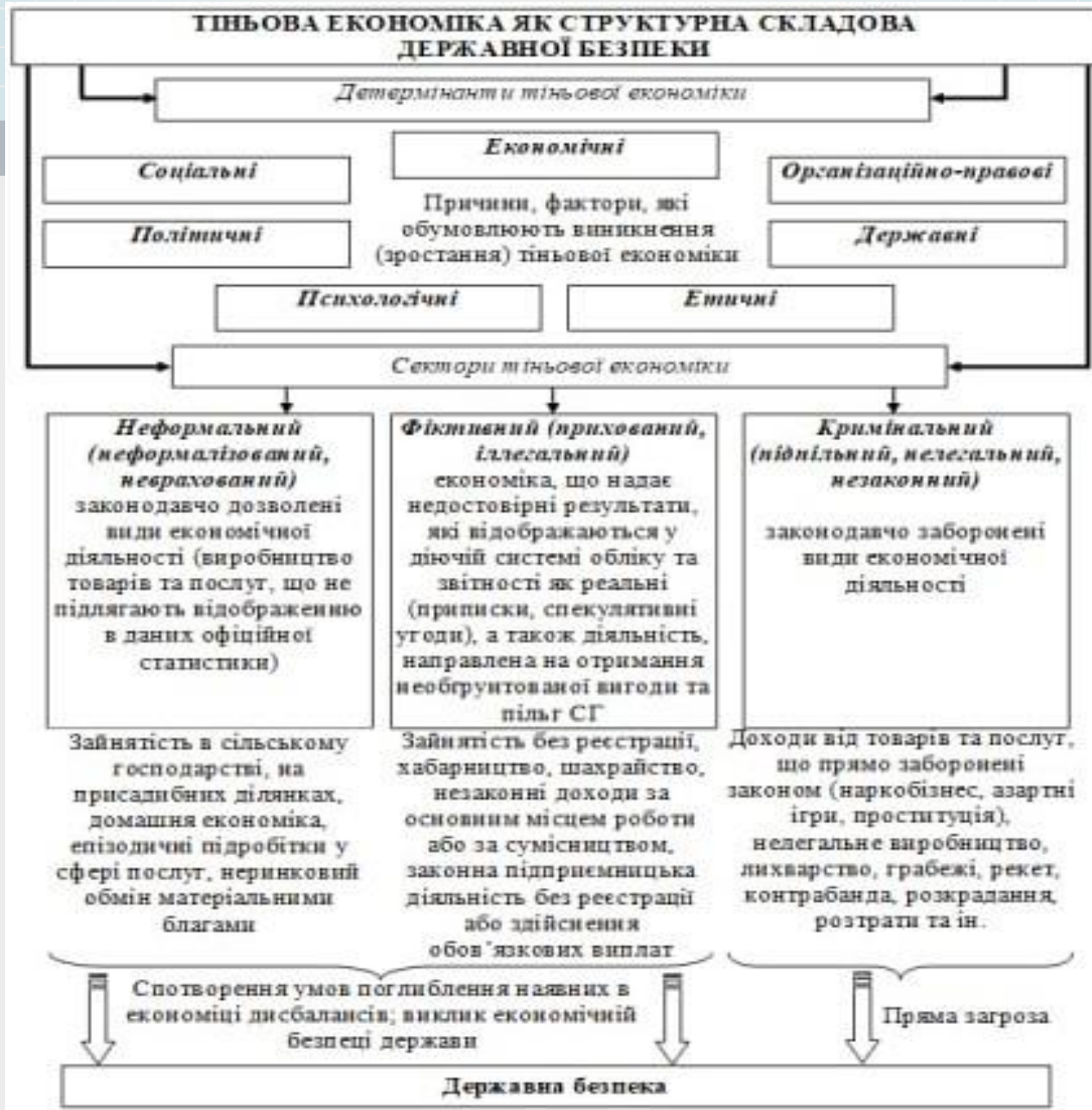
Взаємозв'язок економіки, яка не спостерігається, і неформального сектору відповідно до Системи національних рахунків 2008 року

Суцільне коло відображає економіку, яка не спостерігається, а пунктирний - неформальний сектор. Їх перетинання включає діяльність, яка не охоплена статистичним спостереженням та здійснюється неформально, але існує діяльність, яка не спостерігається, не є неформальною, і діяльність, яка є неформальною, але спостерігається. Відносний розмір цих трьох сегментів, відображений на ілюстрації може відрізнятись за країнами.

Таким чином, тіньову економіку як структурну складову державної безпеки варто розглядати як систему, яка охоплює три самостійні, але взаємопов'язані сектори: неформальну, фіктивну і кримінальну економіку (рис.). Поділ тіньової економіки на неформальну, фіктивну і кримінальну економіку сприяє виявленню причин формування сприятливих умов для зростання тіньової сфери, корупції і економічної злочинності, а також окресленню наслідків тінізації економіки для населення, суб'єктів господарювання і держави.

Основні детермінанти та структура тіньова економіка як складової загроз державній безпеці

Типи тіньової економіки

Неофіційна

дозволені, але не зареєстровані види економічної діяльності

(наприклад, музичні чи фотографічні послуги на весільних урочистостях, репетиторство, виконання ремонтних і будівельних робіт за домовленістю із приватними особами, реалізація продукції з присадибних ділянок на стихійному ринку)

Прихована

легальні види економічної діяльності, які частково або повністю не оподатковуються

(наприклад, штучне дроблення великого бізнесу з розрахунком на отримання податкових преференцій, встановлених державою для малого бізнесу; неофіційні розрахунки з найманими працівниками)

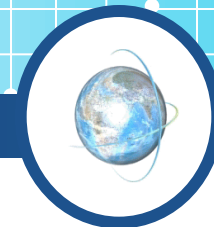
Кримінальна

заборонені види економічної діяльності

(наприклад, фінансові афери, крадіжки, контрабанда, хабарництво, наркобізнес, сутенерство, рекет, торгівля людьми)

Основний мотив тіньової діяльності – отримання економічної користі, в тому числі з порушенням норм законодавства і ділової етики. У зв'язку з цим необхідно розрізняти дві групи суб'єктів тіньової економіки. Одна з них керована жагою до безмежного особистого збагачення, інша вимушена йти в «тінь» з метою вижити в умовах непередбаченої податкової політики, адміністративного беззаконня.

КРИТЕРІЯМИ ВІДНЕСЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ ДО ТІНЬОВОЇ СФЕРИ ЯВЛЯЮТЬСЯ НАСТУПНІ:

1

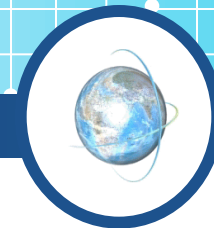
- Отримання економічної користі у формі присвоєння економічних благ, прав на економічні блага, збільшення економічних можливостей, зниження витрат і рівня ризику;

2

- Здійснення економічної діяльності поза офіційним контролем, регламентації, з прихованням, маскуванню її значних параметрів від правоохоронних та контролюючих органів.

В якості елементарного об'єкту тіньової економічної діяльності доцільно розглядати **операції та патерни** (схеми, моделі, шаблони) економічної поведінки.

Патерн тіньової економічної діяльності -

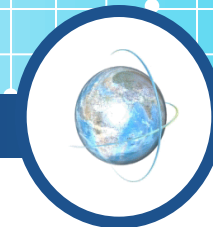
це сукупність взаємопов'язаних дій, спрямованих на отримання економічної вигоди і приховання значних параметрів діяльності. Його також можна визначити як стратегію або безліч стратегій такої діяльності.

Патерн містить в якості елементів тіньові операції та інші дії і характеризується повторюваністю, стабільністю, наявністю стійкої структури, алгоритму.

До операцій відносяться, перш за все, угоди (транзакції), а також облікові, розрахункові, інформаційні продукти. До інших операцій можна віднести різноманітні секретні угоди, організаційні, комунікативні, фізичні дії.

СЕРЕД ТІНЬОВИХ ОПЕРАЦІЙ В СФЕРІ ЛЕГАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ МОЖНА ВИДІЛИТИ:

1

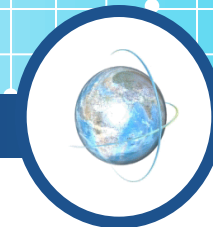
- Господарські операції (технологічні, виробничі, трудові, маркетингові, збутові, операції по матеріально-технічному забезпеченні, торгіві та ряд інших;

2

- Фінансові операції (розрахункові, кредитні, фондові, валютні, страхові);

3

- Облікові операції, пов'язані з реалізацією бухгалтерського, управлінського, статистичного обліку економічної діяльності.

В залежності від цілі тіньові операції в легальній економіці можуть бути спрямовані на досягнення різноманітних цілей, серед них:

Зниження податкового навантаження;

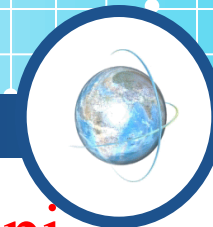
Обмеження конкуренції;

Отримання пільг, привілеїв, виняткові права у держави, в тому числі шляхом корупції і лобіювання законопроектів;

Обмеження ризику;

Легалізація незаконно отриманих прибутків;

Незаконне присвоєння прав на економічні блага.

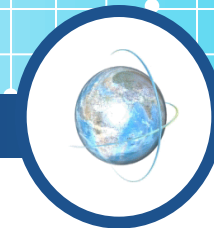
Серед тіньових операцій в легальному секторі економіки, направлених на ухилення від податків, виділяють:

Невраховані операції;

Приховання частини боргу;

Псевдооперації;

Незаконні операції.

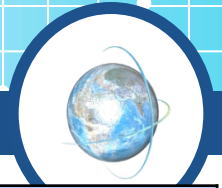

Наведемо поділ сфер економічної діяльності на мікро, мезо і макрорівні, кожна з яких в свою чергу має тільки їй властиву специфіку суб'єктів, об'єктів і характеру виробничих відносин (табл. 1).

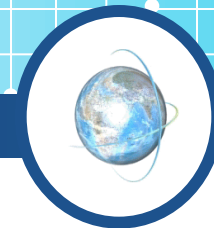
Виходячи з цього, структура тіньової економіки також може бути розбита на рівні, кожному з яких відповідає своя система актів.

Таблиця 1

Класифікація рівнів тіньової економіки

<i>Рівень тіньової економіки</i>	<i>Суб'єкт</i>	<i>Об'єкт</i>	<i>Сфера</i>	<i>Відношення до законодавства</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Міні-рівень	Приватна особа, яка здійснює конкретну діяльність	Продукт індивідуальної праці	Здійснюється взаємодія базових факторів праці як основи виробництва	Ігнорує
Мікро-рівень	Підприємства та їх об'єднання, які виробляють кінцевий продукт, спеціалізовані підрозділи з їх особистим продуктом та інфраструктурними послугами	Сукупність товарів і послуг як кінцевий продукт підприємства, продукт підрозділу підприємства як форма реалізації їх функцій	Забезпечення виробництва конкретних товарів і послуг для задоволення попиту користувачів. Забезпечення функцій відтворення підприємства в окремих фазах відтворення	Пристає до
Мезо-рівень	Великі багатогалузеві корпорації, територіальні виробничо-господарські комплекси	Валовий продукт галузі, регіону, міжгалузевого комплексу	Виробництво окремих кінцевих видів продуктів, створення загальних конкурентних переваг і вигід	Здійснює тиск
Макро-рівень	Держава	Валовий національний продукт	Забезпечення умов відтворення народонаселення і суспільства	Генерує

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!